COMMENTATIO
DE
PRINCIPIO COGNOSCENDI EMBLEMATA TRIBONIANI

QVAM

INCLVTI ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

IN VNIVERSITATE GEORGIA AVGVSTA

PVBLICE DEFENDENT,

PRAESES

CHRISTIAN. FRID. GEORG. MEISTERVS, I. V. D.

ET

IOANNES BAPTISTA FERONCE

AVCTOR RESPONDENS

CIↃ IↃ CCXXXXV. D. XI. SEPTEMBRIS.

GOTTINGAE

TYPIS, IOANNIS FRIDERICI HAGERI.

Digitized by Google

Digitized by Google

A SON EXCELLENCE

MONSEIGNEVR

GERLAC ADOLPH DE MVNCHHAVSEN

SEIGNEVR DE STRAVSFVRTH, &c.

MINISTRE D'ETAT ET CONSEILLER PRIVÉ DE SA MAIESTÉ BRITANNIQVE ET ALTESSE SERENISSIME ELECTORALE DE BRVNSVIC LVNEBOVRG, SON PREMIER AMBASSADEVR A LA DIETE D'ELECTION, ET GRAND SENECHAL DE TOVTES LES SENECHAVSSÉES DV DVCHE DE CELLE.

MONSEIGNEVR!

L'Illuſtre Protection dont VOTRE EXCELLENCE honore les Muſes LVI attire le juſte tribut de leur Nouriſſons; Elevé au faite des Gran-
deurs,

Digitized by Google

deurs, chargé des Negociations les plus épineuſes, choiſi par un des plus grands MONARQVES de l'EVROPE pour etre ſon Organe dans ce fameux Areopage ou l'on voit raſſemblé tout ce que l'Allemagne eut de grands genies & de celebres Politiques, malgré toutes ces importantes Occupations, VOVS ne dedaignés point MONSEIGNEVR de vovs delaſſer des travaux du Gouvernement dans le ſein des beaux Arts; On vovs voit occuper la meme Place dans le Temple d'APOLLON que dans celui de THEMIS; C'eſt MONSEIGNEVR, ſous les auſpices de ce gout de-

decidé pour les Sciences que j'oſe pré-
ſenter a VOTRE EXCELLENCE
ces foibles prémices de mes Etudes
academiques; Le Bonheur que j'ai
eu de faire un Cours a vne Vniverſité
qui VOVS doit, MONSEIGNEVR, ſa
Naisſance & ſon Luſtre, ſervira en
quelque maniere d'excuſe a la temeri-
té quil y a d'orner d'un Nom auſſi
reſpectable vn Ouurage d'auſſi peu de
conſequence; Oſerai-je malgré cela,
MONSEIGNEVR me flatter d'un Ac-
ceuil favorable; Votre Bonté excuſera
telle bien les defauts que Votre Pé-
netration y decouurira; Daignés l'
agréer

agréer, MONSEIGNEVR comme vn leger temoignage de la plus profonde Veneration que j'ai pour toutes ces grandes Qualités dont l'Allemagne admire l'heureux Aſſemblage en VOTRE EXCELLENCE; Il y auroit de l'Imprudence a vouloir ſeulement en donner une eſquiſſe; Il faut un pinceau plus delicat pour vne ſemblable Entrepriſe, & outre que je craindrois de flettrir vos lauriers en les touchant, perſonne n'ignore que VOTRE EXCELLENCE hait les Louanges autant que toute l'EVROPE l'en juge digne: Ie me bornerai donc a vne muette Admi-

ration

Digitized by Google

ration dont la Vivacité ne ſera égalée que par le parfait Devouement avec le quel je ferai gloire d'etre toute ma Vie

MONSEIGNEVR

DE VOTRE EXCELLENCE,

Le tres humble & trés obeisſant Serviteur,

IEAN BATISTE FERONCE.

COMMENTATIO
DE
PRINCIPIIS COGNOSCENDI EMBLEMATA TRIBONIANI.

CAPVT I.
DE EMBLEMATE IN GENERE.

Σύνοψις.

§. I. Origo Emblematis graeca, & nativa ſignificatio. §. II. ſignificatio ſecunda, qua emblema opus vermiculatum denotat. §. III. tertius ſignificatus; nempe figurae coelatae, ſeu ornamenta exemtibilia. §. IV. quartus ſignificatus quo emblema eſt dictio ingenioſa, cum vel ſine pictura.

§. I.

Emblema vocem graecam eſſe; Ε῎μβλημα, a verbo ἐμβάλλω, *inſero*, *interſero*, ac *inſertum*, *inſitum & iniunctum* denotare, multis ut dicamus verbis, opus non eſt, utpote rem, quae conſtat inter omnes. Non iniucundum tamen fuerit, quae ſub TIBERIO NERONE CAESARE expertum ſit hoc verbum, paucis hic narrare fata. Quamuis nempe *ille* graecarum haud expers eſſet litterarum, quin potius illis promtus atque facilis vteretur, tamen id faciebat non vſquequaque. Nam cum, dicente

A SUE-

SVETONIO, [a in lingua romana mutanda eſſet religioſiſſimus, maximé a dictione graeca abſtinuit in ſenatu [b] adeo quidem, vt *monopolium* nominaturus, prius veniam poſtularit, quod ſibi verbo peregrino vtendum eſſet; atque etiam in quodam decreto patrum, cum *Emblema* recitaretur, commutandam cenſuerit vocem, & pro peregrina domeſticam requirendam: aut ſi non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem c] quoque graecé teſtimonium interrogatum niſi latine reſpondere vetuit. Sunt Criticorum quidem, legendum in SVETONIO pro ἔμβλημα eſſe πρόβλημα, qui putant, quod ſibi occaſionem in ſenatu nominandi ἔμβλημα perſuadere non poſſint; at, vt iam ſilentio praeteream, de minuendis conuiuiorum, in quibus Emblematum vſu nihil fuit frequentius, ſumptibus, ſenatum fuiſſe habitum [d] adducam teſtem unicum tantummodo DIONEM, e) hunc in modum ſcribentem, ἄπειπε δὲ καὶ χρυσῷ σκεύει μηδένα, πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ νομίζειν ἐπεί τε διηπόρησαν, τίνες εἰ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ χρυσοῦν τὶ ἔμβλημα ἔχοντα ἀπηγορευμένον σφισὶν εἴη κεκτῆσθαι, βουληθεὶς καὶ περὶ τούτου τὶ δόγμα πνῆσαι, ἐκώλυσεν ἐς αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ ἐμβλήματος ὡς καὶ Ἑλληνικὸν ἐμβληθῆναι, καὶ τοι μὴ ἔχων ὅπως ἐπιχωρίως αὐτὸ ὀνομάσῃ: *Vetuit aureo vaſe quemquam niſi ad res ſacras*

(*a* In vita 71. Tib. Neronis Caeſ. Cap. 71.

(*b* Latinos admodum attentos fuiſſe ad conſeruandam puritatem linguae ſuae, difficulterque peregrina vocabula ciuitate donaſſe, multis poteſt probari locis. ſufficiat vnicum adducere CICERONEM, qui cum ad ſenatum orationem haberet, non auſus fuit, vti repetitione verbi *αμνησιας*, id quod ipſe profitetur in Philip. I.

(*c* aut, vt vult DIO l. 57. *Centurionem*.

(*d* TACITUS Annal. lib. 3. C. 9.

(*e* lib. LVII.

cras vti: & cum quidam dubitarent, an etiam argentea quae Emblema aliquod aureum habebant, eſſent prohibita cupiens de ea re edictum facere, vetuit in eo vſurpari vocem Emblema, tanquam Graecam, licet dictionem nullam haberet latinam, qua id ſignificaret. Quibus ex verbis SVETONIVM haud emendandum, quin potius Criticorum manus hic loci, malé ſedulas eſſe, luculenter apparet: f)

§. II.

Nativa, quam diximus ſignificatio Emblematis aliam ſibi non multo abſimilem produxit poſtea, vt, cum de pauimentis aut tabulis intelligeretur, fuerit opus ex teſſerulis vel e lapidibus, vel ex ligno, minutatim confectis & conciſis variis coloribus diſtinctis & notatis compoſitum, varias rerum formas & effigies oſtendens vocabaturque Emblema vermiculatum, quod ſit minutatim ſectum & varie diſtinctum; CICERO g) de ſtructura orationis verba faciens, comparationem eiusdem cum Emblemate vermiculato eleganter facit; *Collocationis verborum*, inquit, *eſt componere & ſtruere verba ſic vt neue aſper eorum concurſus, neque hiulcus ſit, ſed quodammodo coagmentatus & levis, in quo lepide ſoceri*

(f Conf. CASAVBONVM ad SVETONIVM l. c.

(g De orat. l. 3. & alibi nempe in BRVTO vbi de oratione ait: ita liberé fluebat, vt nunquam adhæreſceret: nullum niſi loco poſitum, & tanquam in vermiculato Emblemate.

ceri mei perſona luſit is, qui id elegantiſſimè facere potuit, LVCILIVS,

> *Quam lepide lexeis compoſtae? vt teſſerulæ omnes*
> *Arte pavimento, atque Emblemate vermiculato:*

Fiebant vero opera iſta vermiculata ſeu Emblemata quæ hodie a GALLIS; *Ouurages à la Moſaique*, appellantur, ex teſſellis h) vel ſcatulis ſectis quae miro quodam cum artificio componebantur, & nullis coloribus per artem adhibitis, ſed proprio ſuo &nativo quaſi colore picturam efficiebant. Repleta Italia adhunc vſque diem ita huiusmodi Emblematibus eſt, vt de priſtino eorum vſu frequentiſſimo non ſit dubitandum. Nec in Romanorum olim provinciis, deficiunt hodieque, eorum fragmenta. Vt enim nihil dicamus de aliis terris, ſpectantur *Lutetiae Pariſiorum* in Sacello Sancto infra feneſtras eiusmodi Emblemata vermiculata, arte confecta mirabili; *Nemauſi* quoque in *Languedocia* paucis abhinc annis fodientes iuſſu, LVDOVICI XV. REGIS GALLIARVM, circa celebrem & antiquiſſimis reliquiis circumdatum Dianae fontem longum ſpatium tali opere vermiculato ornatum effodere. Accedit & hoc quod VITRVVIVS i) ipſe regulas tradiderit in aeterno ſuo opere, ſecundum quas *opera vermiculata* elĕganter & duraturum in modum eſſent conſtruenda. Sed longiori & prolixiori horum Emblematum lectorem non detinebimus, deſcriptione, tanquam a ſcopo noſtro aliena,

h) Vocat eas PLINIVS XXV. 1. *vermiculatas ad effigies rerum & animalium cruſtas.*

i) Lib. 7. C. 1.

Digitized by Google

na, multisque a viris doctis, qui itineraria ſcripſerunt, inter quos praecipué eminent nuper defunctus KEISLERVS & MISSONIVS k) tradita, ad quos eundem ablegamus, nosque ad tertium Emblematis ſignificatum convertimus:

§. III.

Derivanda itaque & tertia Emblematis ſignificatio eſt, a fonte ſuo, hoc eſt, a primo illo quem graeci huic verbo tribuerunt, ſenſu, quo Ἔμβλημα erat id, quod eſt *inſertum, inſitum & iniunctum*. Namque vti *opera vermiculata* in rebus grandioris ſtaturae, vocabantur Emblemata quia erant inſerta ac quaſi inſita, ſic in iis rebus quae pertinent ad ſupellectilem, adiuncta ornamenti cauſa, exemptibilia Emblematum quoque nomine venerunt. l) Sunt igitur tertio, Emblemata figurae caelatae ad ornandum vaſis ac aliis rebus ad ſupellectilem ſpectantibus adiectae, quidem ita, vt eximi & reponi poſſent. Vaſis fuiſſe Emblemata dubium non eſt. CICERO poculis ac thuribulo m) eadem adiudicat, VLPIANVS n) vero, etiam de aliis rebus Emblemata huius modi pronunciat, ac CELSVS libro nono decimo digeſtorum o) abſidibus non denegat eadem.

 Fuiſſe

k) Ille in der Reiſe Beſchreibung durch Italien. Hic in *Voyage d' Italie & d' allem.*

l) Vetus ſcholiaſtes ad Iuvenalem ſatir. 1. v. 76 Roſini Ant. Rom. p. m. 399.

m] Orat. in VERREM libr. 14. 24. thuribulum cum ſuis Emblematibus eleganter ſculptum habemus in Roſini Antiq. Rom. l. 3. c. 33. p. m. 235.

n] L. 17. D. de auro argento mundo.

o] L. 19. §. 6. eod.

Fuiſſe Emblemata autem opera caelata, neceſſe non eſt vt multis demonſtremus, cum id ALDVS MANVTIVS p) extra omne dubium poſuit. Nec obſtat nobis locus QVINTILIANI q) quippe qui diſcrimen inter ſculpturam & Caelaturam non in forma ſed in materia quæſiuit, cuius diuerſitatem lubenter concedimus. Appellata quoque hæc Emblemata olim proprio nomine formas fuiſſe nos docet PROPERTIVS r) canens:

Argumenta magis ſunt Mentoris addita forma
Et Myos exiguum flectit Acanthus iter:

Atque poſt s) tali modo loquitur:

At tibi Mamuri formæ caelator ahenae
Tellus artificis ne terat Oſca manus.

Prae caeteris artificibus in caelando excelluit iſte, cuius facit mentionem PROPERTIVS, *Mentor mirum* inquit enim Plinius t) *in auro caelando inclaruiſſe neminem, argento multos, maxime tamen laudatus eſt Mentor.* Magnifica omnino ſunt verba P. PAPINII STATII (u quibus hic *Neapolitanus Poeta* celebris in deſcribenda hac caelatura vtitur:

Poſtquam ordine menſae
Ficta fames, ſignis perfectam auroque nitentem
Iaſides pateram famulos ex more popoſcit
Qua Danaus libare Diis, ſeniorque Phoroneus
Aſſueti, tenet haec operum, coelatura figuras
Aureus anguicomam praeſecto gorgona collo
Ales habet

Nec

p] Epiſt. l. 3. Epiſt. 9.
q] L. 2. C. 21.
r] L. 3. Eleg. 8.
s] L. 4. Eleg. 2.
t] L. XXXIII. C. XII.
u] Thebaid. L. I. v. 540.

Nec minus elegans eſt deſcriptio quam dedit nobis CAIVS SILIVS v) ille orator neſcio an poeta maior

Non una miniſtri
Turba gregis poſuiſſe dapes his addita cura
His adolere focos his ordine pocula ferre
Nec non & certis ſtruitur aſpera menſa
Pondere coelati fulgent antiquitus auri.

imo Poetarum latinorum Phoenix Publ. Virgilius w) haec Emblemata aeternitati dedit verbis ſequentibus,

Ingens argentum menſis caelataque in auro
Fortia facta patrum

Cui Iuvenalem iungas, x)

Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.

Requiſiuimus ſupra ad Emblemata vt ſint exemptibilia quod eſt, vt eximi & detrahi innoxié poſſint. Cuius rei veritatem diſcimus ex CICERONE non modo, verum etiam ex Legibus Romanis, ille de Emblematibus dicit, quod illigentur & includantur in aureis poculis. y) Includere vero eſſe verbum, quod ſit proprium iis rebus. quae ornamenti cauſa, rei adiectae, refelli ac ſeparari poſſint, teſtis nobis eſt VLPIANVS z) qui, *perueniamus*, inquit, *& ad gemmas incluſas argento auroque, & ait, Sabinus auro argentoque cedere.* Nemo autem vocat in dubium, gemmas ornantes eſſe ex-

v] Lib. x.
w] L. 1. aeneid.
x] Saty. 1. v. 76.
y] in Verr. IV. XXIV.
z] L. 19. §. 13. D. de auro argento mundo.

exemptibilia ornamenta. Cui nondum placet noſtra ſententia, adeat ille eundem VLPIANVM a) clarius loquentem: *ſi gemma ex annulo legatur, vel aliae materiae iunctae, vel Emblemata, recté legantur, & ſeparantur & praeſtanda ſunt.* Cum quo amicé conſpirant, quae profert TVLLIVS b) nempe, *auelli & detrahi Emblemata poſſe;* Adeoque, inquies, horum Emblematum incluſio erit *adiunctio*, ſeu *acceſſio induſtrialis?* Ita ſane eſt. Ergo, ſi alienum aurum, poculo ſuo, tanquam Emblema, quis addiderit, licet pretioſius ſit aurum poculo, tamen acceſſionis vice, cedit eidem. c) Cumque, ut cum VLPIANO d) loquamur, ſemper quando quaerimus quid cui cedat, ſpectandum, quid cuius rei ornandae cauſa adhibetur, ac ut cedat acceſſio principali, cedant gemmae quoque phialis vel lancibus incluſae, argento auroue, ſequitur *primò* ſi cui argentum factum legetur, Emblemata aurea quae in eo ſunt, ſequi legatarium, quoniam argento cedit idquod ad ſpeciem argenti iunctum eſt, e) *ſecundò*, auro legato, ea quae inaurata ſunt, non deberi, nec aurea Emblemata, quae in rebus argenteis deprehenduntur; f) ex ratione, ornamenta adiuncta tanquam acceſſoria ſequantur ſuum principale, quod hic aurum non eſt, ſed argentum cum tamen ſit aurum legatum.

§. IV.

a] L. 12. D. eod.
b] in Verr. C. 23. 24.
c] §. 16. Inſt. de rer. diuiſ.]

d) L. 19. §. 13. D. auro argento mundo.
e] L. 19. §. 5. eod.
f] L. 19. §. 6. Eod.

§. IV.

Manibus non ſolum relictus eſt honos fabricandi Emblemata, transiere ea quoque ad ingenii elaborationes; Duplex, huiusce ſignificatus Emblematum, genus reperimus; & priore quidem ſenſu intelliguntur, ingenioſé dicta, ſeu conciſae comparationes ornamenti cauſa orationi inſertae. QVINTILIANO hoc genus ſcribendi non fuit incognitum, loquitur enim de *ornanda dictione quibusdam velut Emblematis:* Nec apud nos negliguntur haec Emblemata, tum in ſacris tum in profanis orationibus: idque bené an malé inveſtigare non vacat. In ſacris tamen Concionibus eorum uſus nimius meritò improbandus, ſcenicum enim quoddam prae ſe fert, omnes concionum partes, Emblematibus incruſtare, & talibus phaleris ſaepé nugacibus plebis aures pertundere; Multorum ſcriptorum Emblemata habemus collecta, quorum vero plurima ad artis praecepta neutiquam ſunt formata, uti demonſtrat poſt alios D. MVLLER in ſua *Introductione in artem Emblematicam.* SAMBVCIVS & ipſe venerabilis THEODORVS A BEZA in illis conficiendis non dedignati ſunt terere tempus, quorum cenſuram reperies apud MASSENIVM *in ſpeculo Imaginum veritatis occultae* COLONIAE anno 1650. primum edito: Clariſſimus autem inter emblematiſtas olim habitus fuit ALCIATVS, vt illius etiam libellus in ſcholis publicis, claſſici auctoris inſtar coleretur; inde mirum non eſt, eum nactum eſſe commentatores doctiſſimos, CLAVDIVM MINOEM, FRANC. SANCTIVM. IOH. THVILIVM aliosque. Poſterioris Emblematis exem-

Digitized by Google

pla habemus, in illis picturis ſymbolicis, quibus adſcripta ſunt pauca verba, quae ſenſum picturae, & aliud, cuius cauſa res ſuſcepta eſt, deſignant. Qui in colligendis huius generis utriusque Emblematibus operam ſuam collocarunt, inter eos principatum iure tenet laudatus MVLLERVS, in cuius *Introductione* iamiam dicta extat integrum caput *de Emblematum ſcriptoribus* ubi §. 7. prae caeteris in arte emblematica laudantur CAMERARIVS & PICINELLVS. Eſt quoque ſeries horum Emblematum bene longa in quodam libello gallico a celleberrimo BAILIO ſapiſſimé laudato, cui titulus *Bigarures de Des Accords.* Nos haec omnia iam mittamus, propiusque ſcopum noſtrum accedamus, puta, agamus *de Emblematibus* TRIBONIANI.

CAPVT II.

DE EMBLEMATIBVS TRIBONIANI.

Σύνοψις.

§. I. Introductio in caput ſecundum §. II. Brevis vitae deſcriptio Triboniani. §. III. Triboniani laudatores & vituperatores. §. IV. Index ſociorum Triboniani. §. V. VI. Oſtenditur inneceſſitas Emblematum Triboniani. §. VII. Definitio Emblematis Triboniani. §. VIII. Dantur Emblemata Triboniani. Iudicium de Wiſſenbachii labore. §. IX. Emblemata Iuſtiniano adſcribenda. §. X. Emblemata recte vocantur Triboniani. §. XI. In Inſtitutionibus Iuſtiniani, Caji inſtitutiones non ſunt interpolatae.

§. XII.

§. XII. In Inſtitutionibus Iuſtiniani ſunt Emblemata. §. XIII. Exempla Emblematum per ſubſtitutionem verborum. §. XIV. Emblemata ſenſum legis interdum mutant priſtinum interdum non. §. XV. XVI. Vtriusque generis Emblemata Triboniani exiſtunt. §. XVII. Oſtendit exiſtentiam interpolationis in lege 14. D. de ſtatu hominum. §. XVIII. Demonſtrat in L. 14. turbatum ordinem verborum eſſe. §. XIX. Dicit, in lege 14. latere duplicem interpolationem §. XX Producit exempla Emblematum, per ſolam auctionem legis, novo verbo aut nova propoſitione. §. XXI. Probat, dari Emblemata, per ſolam ereptionem verborum. §. XXII. Per interpolationem lex ipſa non extinguitur. §. XXIII. Extinctio legis non eſt Emblema. §. XXIV. Qui verba aliena facit ſua, non interpolat. §. XXV. Sine lege non datur Emblema, nec ſolius inſcriptionis ademtio facit Emblema. §. XXVI. Exemplum Emblematis ex Emblemate oriundi. §. XXVII. Datur Emblema in propria lege. §. XXVIII. Duo dubia removentur & concluditur caput.

§. I.

HÆc ſunt quae Prolegomenorum loco, commentationi noſtrae praemittere nobis placuit, parum curantibus, cenſuram eorum, qui longe ſupra voces elati, earum inveſtigationem, ſuo ingenio exiſtimant indignam, nihilque rectum, niſi quod concatenatae profundorum ratiociniorum ſeriei conveniat, putant, omneque illud alto ſpernunt ſupercilio, quod veterum ſcriptorum lectionem quodammodo redolet. Neque etiam movemur illis quibus primum noſtrae Diſputationis Caput, materiae noſtrae lucis nihil adferre, nosque adeo erraſſe extra tramitem, eſt opinio; Quae, vt de iucunditate atque vtilitate eius, quod olim obtinuit

nuit, cognitionis,' iam nihil dicamus, reliquo labore noſtro, vti ſperamus, facile collabetur.

§. II.

Qui Emblemata TRIBONIANI noſſe cupit, eum oportet & ipſum TRIBONIANVM & eius ſocios *Emblematum* auctores quoque noſſe. TRIBONIANVS itaque aut vt, propter plerorumque Codicum lectionem quidam malunt, TRIBVNIANVS a) gente Pamphilius, patrem habuitMacedonianum, b)Propter ingenii ſui aciem, ac, ut tum erant tempora, eruditionem ſummam c) ad apicem honorum, quos ſui ordinis homines poterant exſpectare euectus eſt. Erat etenim *Magiſter officiorum* d) *Exquaeſtor ſacri Palatii* e) *exconſul* f) Inde ſuperbiuit titulis, *ſacri*, *eminentiſſimi*, *magnificitentiſſimi*, *ſublimis*, *&* *illuſtris Magnificentiae* g) quorum illuſtrationem dedit nobis inſigne Vniverſitatis Noricae decus *Chriſtian Gottlieb Schwarzius.* h) Mortuus eſt Tribonianus in Quaeſtura anno DXLV. relictis, filio, & ex eo multis nepotibus; i)

§. III.

a] HEINECCIVS in Hiſt. I. Civ. Rom. lib. 1. C. VI. §. 388.

b] PROCOPIVS de Bello Perſico. lib. I. C XXIV. pag. 263.

c] idem l. c. nec non Cap. XXV. Conf. Hoffmanni Hiſtoriam iuris Parte 1. Lib. 2. C. 2. §. 1. n. b.

d] GVTHERIVS de officiis domus Auguſtae l. 2. C. 20. & l. 3. C. 10.

e] §. 3. proem. Inſt. PROCOPIVS l. c. C. 24.

f] L. 2. C. de vetere Iure enucleando; Conſt. *omnem Reip.* §. 2. ad Anteceſſores: Conſt. *tanta* §. 9. de confirmat. Digeſt.

g] Vid. Hoffman. Hiſt. I. R. p. 1. L. 2. C. 2. pag. 552.

h] in ſchol. Philolo: ad Procm. Inſt. C. 2.

i] Procopius in Hiſt. arcan. C. 20. Conf. Hoffmann. l. c.

§. III.

Quum extet magnus, qui ſcripſerunt vitam TRIBONIANI numerus k) actum ageremus, ſi prolixiores in ea eſſe vellemus; neque etiam ad Emblemata TRIBONIANI eorumque *cognoſcendi Principia* neceſſaria eſt deſcriptio vitae TRIBONIANI omnibus numeris abſoluta; Inde quoque fit, vt de eius indole nulla verba faciamus indicantes ſolummodo eius vituperatores ac laudatores defenſoresque. In detegendis itaque Triboniani vitiis toti fuerunt, l] HESYCHIVS SVIDAS m] PROCOPIVS, HARMENOPOLVS, CAELIVS RHODIGINVS, LVDOVICVS VIVES, & qui primo loco nominandus erat FRANCISCVS HOTOMANNVS n) Virtutes vero Triboniani praedicauere eiusque Manes ab iniquis obtrectationibus vindicarunt, GIPHANIVS GVINETVS, GVILIELMVS MARANVS, CHIFLETIVS, IACOBVS CVIACIVS, RADVLPHVS FORNERIVS, VLRICVS HVBERVS, IANVS VINCENTIVS GRAVINA, ANTONIVS SCHVLTINGIVS atque noviſſimus TRIBONIANI panegyriſta, IOHANNES PETRVS a LVDEWIG o) aliique.

§. IV.

Haec de Triboniano, cuius fidei vaſtiſſimum Ius

k] Refer huc potiſſimum I. P. a Ludwig. Vit. Iuſt. Theodorae nec non Triboniani Halae 1731. 4to.

l] de viris illuſtribus

m] Voce τριβωνιανὸς

n] Conſ. Brunnquelli Hiſt. Iur. P. 2. c. 1. §. 31. ſeq.

o] Idem l. c. Heineccius l. c. §. 389. pag. 388. atque Hoffmann l. c. pag 553. ſeqq.

Romanum in vnum corpus redigendum commiſit, eique ſocios quorum tamen Princeps eſſet, adiunxit IVSTINIANVS Imperator, tum temporis Iſtos optimos maximos, p) quos recenſebimus eo ordine quo exhibuit FABRICIVS q) quem ſecutus eſt, CHRIST. GOTHOF. HOFFMANNVS: r)

ANATOLIVS, Magiſter, in ſchola BERYTENSI, ius docens, mortuus in terrae motu CONSTANTINOPOLI s)

BASILIDES VIR excellentiſſimus, Expraefectus praetorio Orientis & Patricius quem Procopius t) vocat *virum manſuetudine & aequitate inter Patricios clarum*:

CONSTANTINVS Comes largitionum ſacrarum & Magiſter ſcrinii libellorum & cognitionum.

CRATINVS Comes ſacrarum largitionum:

DIOSCORVS Advocatus fori Praetoriani:

DOROTHEVS Quaeſtor palatii, docens primum leges Beryti, deinde Conſtantinopoli.

Ev-

[p Conſt. HAEC QVAE NECESSARIO. §. 2. de nov. Cod. faciendo. L. 11. §. 9. 11. L. 3. §. 9. C. de vetere iure enucleando: Conſt SVMMA REIPVBL. §. 2. de Iuſtin. Cod. confirm. Conſt. CORDI NOBIS §. 2. d. Emend. Cod. Iuſtin.

q] In Biblioth. Grae. C. VI.

r] In Hiſt. Iur. P. 1. l. 2. C. 2. §. 1. n. e. pag. 556.

s] Conſt. TANTA §. 9. DE VETERE IVRE ENVCL. ubi: *ſed & Anatolium virum illuſtrem magiſtrum qui & ipſe apud Berytenſes Iuris, Interpres conſtitutus ad hoc opus adiectus eſt, vt ab antiqua ſtirpe legitima procedens, cum & pater eius LEONTIVS qui poſt Patricium inclytae recordationis Quaeſtorem & Anteceſſorem, & auus eius EVDOXIVS poſt LEONTIVM virum gloriosiſſimum, praetorium, conſularem atque Patricium, filios eius optimam ſui memoriam in legibus reliquerint.* Conſ. quoque Heinec. l. c. p. 378.

t] Lib. 1. de Bello Perſico Conſ. Heineccius l. c.

Evtolmivs, Advocatus Praefecti Praetorio,
Iacobvs Conſularis vir & Patricius.
Iohannes Excllentiſſimus Vir Exquaeſtor ſacri Palatii, Conſularis atque Patricius u)
Isidorvs Doctor Legum Conſtantinopoli & Beryti, vti quoque
Ivlianvs Verſor Novellarum Iuſtiniani in latinam linguam.
Rhetores ſive Advocati Praefectorum Praetoriorum Orientalium quinque:
Leonides,
Leontivs
Mennas
Plato
Prosdocivs
Phocas vir eminentiſſimus, Magiſter militum conſularis atque Patricius x)
Praesentinvs Advocatus fori praetoriani:
salaminivs Doctor Legum in vtraque Academiâ nempe Conſtantinopolitana & Berytenſi.
Stephanvs Advocatus praefecti Praetorio:
Theodorvs Praefectus vrbi Conſtantinopoli.
Thomas Quaeſtor ſacri Palatii,
Theophilvs Legum Doctor Conſtantinopoli & Magiſter ſcrinii libellorum:
Timothevs Advocatus Praefecti Praetorio.

§. V.

u] Idem l. c.
x] Idem l. c. Procopius in Anec. hunc Phocam appellat *virum aequi iuſtique obſeruantiſſimum in eoque munere ab omni quaeſtu purum & vacuum:*

§. V.

Horum virorum quibus princeps TRIBONIANVS erat, opera, in conficiendo corpore Iuris vſus eſt Imperator Iuſtinianus. Quae erat ineunda his ICtis in collectione tum conſtitutionum tum reſponſorum; viam ipſe praeſcripſit Imperator in iis conſtitutionibus quae hodie partem Codicis repetitae praelectionis faciunt y) multoque longioribus quam quae hic apponi queant. Sufficiat, dixiſſe ſummam eorum quae IVSTINIANVS, in Compilatione Digeſtorum & Codicis a compilatoribus obſervari voluit, quae eſt huiusmodi: I. *Vt vetera Iura legerent: II. Optima & maximé vſui futura ex iisdem ſeligerent: III. Minus bene poſita mutarent: IV. Superflua tollerent: V. Minus perfecta ordinarent: VI. Vbique tamen ICti aut Imperatoris nomen in inſcriptione retinerent: VII. In genere vero vbique prolubitu adderent vel tollerent:*

§. VI.

Ex qua ordinatione non poterant non oriri multae repetitiones frivolae, non paucae antinomiae, lacerationes librorum veterum ICtorum, negligentia in conſervandis veterum iurium libris eorumque tandem interitus, & interpolationes quae vocantur Emblemata:

§. VII.

y] Sunt illae conſtitutio: *Deo Auctore* Conſtit. *Tanta* Conſt. *Dedit nobis Deus* de vetere Iure enucleando: Conſt. *Haec quae neceſſario* de nov. Cod. fac. Conſt. *Summa Reip.* de Iuſtin. Cod. conf. & Conſt. *cordi nobis eſt* de emend. Iuſtin. Cod.

§. VII.

Structura rei nobis vocatur diſpoſitio ſeu ratio rei. Forma eſt ratio ſive diſpoſitio alicuius rei. Ergo forma legis eſt ratio ſive diſpoſitio legis. Sic legis fiduciariae olim forma erat eius diſpoſitio ſeu ſtructura; *vti inter bonos bene agier oportet.* CICERO *ad fam. l. 7. Ep. 12.* Interpolare nobis eſt mutare aliquid in aliam formam, CICERO ait z) *Tollendo quod eſſet, ſemper aliquid demendo, mutando, curando, ne litura appareat interpolando*: Ita olim mutatio veſtimentorum veteratorum in veſtimenta novitiorum erat interpolatio veteratorum; VLPIANVS ſic ſcribit a) *Quia igitur venaliciarii ſciunt, facile decurri ad novitiorum emtionem, idcirco interpolant veteratores, & pro novitiis vendunt.* Cum igitur interpolatio ſit mutatio rei in aliam formam, conſequens eſt, vt interpolatio legis ſit mutatio legis in aliam formam; Quia vero haec mutatio fit plerumque *inſerendo iniungendo adjiciendove* idemque locum habet in Emblematibus (videatur Caput primum) factum eſt, ut interpolationes legum appellatae fuerint *Emblemata.* Eſt ergo *Emblema* TRIBONIANI nihil aliud quam *Interpolatio legis a compilatoribus facta.*

§. VIII.

Dari Emblemata in Corpore Iuris Romani, qui negat aut in dubium ſaltem vocat, eum, neceſſe eſt in ma-

z) in verrem pag. m. 108.

a) Conf. quoque l. 45. D. de contrah. Emt. l. 37. D. de aedilitio Edicto.

maximarum rerum earundemque toto orbe litterato notiſſimarum ignorantia verſari. Vt enim taceam CONTIOS GOVEANOS CVIACIOS, HOTOMANNOS BALDVINOS, FREHEROS, MAESTERTIOS, AVTVMNOS, MATTHAEOS aliosque de Iuris prudentia elegantiori optimé meritos; qui iam dudum Emblematum multitudinem monſtrarunt; IOHANNES IACOBVS WISSENBACHIVS nobis loco omnium eſſe poteſt, cuius Emblemata in manibus omnium feré ſunt. Vitio quidam vertunt eidem laborem hunc ſuum, quaſi illum ſuſceperit, a Praeceptore ſuo ANTONIO MATTHAEO incredibili TRIBONIANI odio imbutus, in qua ſententia quoque erat, B. HEINECCIVS b) qui propterea adſtipulatur c) CORNELIO van BYNKERSHOEK ita ſcribenti; *Quum & ipſe olim in hunc librum incidiſſem, & miratus & indignatus ſum, quod eo opuſculo dicatur auctor ſibi viam paraſſe ad famam: nam nihil quicquam ibi videtur praeſtitiſſe quam quod, ut eſt in Proverbio hircum mulgentibus, cribrum ſuppoſuerit. Exhibuit ſesquicentum fere Emblemata, ſed ex aliis maximam partem deſcripta, quae enim ex ſuo ipſius ingenio profecta ſunt, vix numerum faciunt; ſaepe etiam in* libello inſeruit παϱεϱγα ἐϱγῶ μὲιζονα, *ut ſolent qui primum quid ſcriptitant, eruditionis oſtentandae gratia: ſed & ea parerga non minus aliis auctoribus debentur quam ipſa Emblemata vt obſervabis ſi vel eos ipſos locos, excutias quos ipſe adducit*; Nec non laudat idem HEINECCIVS IO-

b] l. c. p. 392. c] T. 2. obſ. 2. in praef.

IOHANNEM WYBONEM, qui cauſam TRIBONIANI contra WISSENBACHIVM egit. Nos quidem litem hanc noſtram facere nolumus, neque inquiremus, utrum WISSENBACHIVS ex alieno ingenio ſcripſerit, iuſtoque acerbiorem erga IVSTINIANVM TRIBONIANVMQVE ſeſe geſſerit; illud tantum pace tantorum manium adſtruemus WISSENBACHIVM laude ſua defraudandum non eſſe, quippe qui nobis per indicem quaſi exhibuit Emblemata, quae alioquin ex multis libris conquirenda eſſent. Inde quoque noſtrâ quidem ſententiâ laudem quam meretur ille, non minuit, quin potius auget Heineccius, dum illum animo licet culpandi *Emblematum conſarcinatorem* appellat & quamvis fortaſſe hic *conſarcinator* quaſdam leges putaverit interpolatas quae non ſunt, eo tamen ipſo tantam IVSTINIANO iniuriam non fecit, quantam quidem non nulli clamitant, cum multa ſine dubio Emblemata exiſtant quae ob penuriam fragmentorum oculos noſtros fugiunt. Sane eadem coniectura fuiſſe videtur ſaepius laudato HOFFMANNO d) Iureconſulto acutiſſimo cuius verba notatu digniſſima ſunt: *Hinc forté ſi* VLPIANVS *ſi* CAIVS *ſi* PAVLVS *ſi* MODESTINVS *inter vivos reverterentur, vix adduci poſſent, vt crederent multa, quae in digeſtis ex eorum libris excerpta eſſe dicuntur, ex eorum ſcriptis petita eſſe, ſcio quidem hanc libertatem certis terminis incluſam fuiſſe & Tribonianum non abſolutam*

d] In Hiſt. Iur. Rom. P. I. l. 2. C. 2. p. 575.

Digitized by Google

tam prolubitu figendi & refigendi facultatem habuiſſe, cum nihil aliud quam quod in foro receptum, & vſitatum eſſet, huic libro inſerere debuiſſe, ſed & hac licentia omnium excerptorum fidem evertit, accedit quod valde dubium ſit TRIBONIANVM *intra praeſcriptos terminos ſe continuiſſe.* Haec HOFFMANNVS cuius ſententiam paucis illuſtrabimus. Nempe WISSENBACHIVS legem XV. D. *de Transactionibus* niſi nos omnia fallunt, inter Embleta non refert, & tamen negari non poteſt eam valdé interpolatam eſſe; Collatio eius cum fonte ſuo rem faciet clariorem. Deſumta ea eſt ex libro I. IVLII PAVLI *ſententiarum receptarum* e) vbi ICtus dicit; *Pacto conuento Aquiliana ſtipulatio ſubiici ſolet, ſed conſultius eſt huic poenam quoque ſubiungere, quia reſciſſo quoquo modo pacto, poena ex ſtipulatu repeti poteſt:* QVAE VERBA IN DIGESTIS ITA SVNT MVTATA: *Pacto convento Aquiliana* QVIDEM *ſtipulatio ſubiici ſolet, ſed conſultius eſt huic* POENALEM *quoque* STIPVLATIONEM *ſubiungere, quia reſciſſo* FORTE *pacto poena ex ſtipulatu* PETI *poteſt.*

§. IX.

Cum leges quas Imperator compilatoribus in enucleando vetere Iure praeſcripſerat obſervandas, interpolationes iuris antiqui habeat pediſſequas neceſſarias, (per §. VI.) conſequens quoque eſt ut IVSTINIANVS praeceperit compilatoribus Emblemata conficienda. Et quia eaedem leges praeter TRIBONIANVM ad reliquos

e] Conf. Schulting. Iurispr. ante Iuſtin.

quos quoque Compilatores directae erant (per §. V.) concluſio quoque non minus prona eſt, etiam his ab eodem eſſe iniunctam legem Interpolationis. Porro, quum IMPERATOR compilatoribus in conſtruendo abſolutiſſimo iuſtitiae templo f) vſus eſſet, tanquam inſtrumentis quibus nullum opus adſcribi poteſt; ſicuti Leges principis quas eius nomine & iuſſu concipit Miniſter, non huic tribuuntur, quodque quis per alium facit, ipſe facit, liquet iam, IMPERATOREM IVSTINIANVM totius compilationis adeoque omnium eius virtutum ac naevorum, illius iuſſu ab Architectis commiſſorum, auctorem eſſe; ad quos naevos quia referenda ſunt Emblemata: & horum cauſam in Imperatore quaerendam eſſe. Atque, ſi verum eſt, quod negari non poteſt, & TRIBONIANO & collaboratoribus *eandem legem* fuiſſe datam *interpolandi*, verum quoque eſſe oportet, & horum virorum interpolationes Iuſtiniano deberi.

§. X.

Duo ferme ſunt, quae nobis obiici poſſent, quorum alterum eſt, quod fieri potuerit vt TRIBONIANVS cum ſociis limites interpolando exceſſerit ſibi praeſcriptos, indeque proprio nomine egerit; alterum quod ſi vero hoc factum non ſit, tunc tamen Emblemata non TRIBONIANI ſed IVSTINIANI vocanda eſſe. Verum enim vero, ſi cui poteſtas data eſt, pro lubitu agendi id, quod agendum eſt, is poteſtatem nul-

 lis

f) Conſtit, *Deo autore* §. V. cod. de vet. Iure enucl.

Digitized by Google

lis limitibus circumſcriptam nactus eſt, adeoque de eodem in eadem re exceſſus locum non habeat, ac de poteſtate a Iuſtiniano indulta compilatoribus, intuitu interpolationis legum, idem iudicium ſit ferendum cum poſſent pro lubitu addere & tollere (per §. V.) dubio iam caret, compilatores tranſilire limites praecepti, indeque ſuo nomine agere non potuiſſe, ſed quicquid interpolarunt, id omne nomine IMPERATORIS interpolaſſe. Alterum dubii caput quod ſitum eſt in coniunctione Emblematis cum nomine TRIBONIANI vt diluamus, fatendum quidem eſt, ſi ad negotium quod inter IVSTINIANVM & compilatores interceſſit, eiusque eventum reſpectus habeatur, Emblemata eſſe vocanda non TRIBONIANI ſed Iuſtiniani. At quid impedit, quo minus denominationem accomodemus ipſi interpolationis actui, qui cum ſusceptus ſit, a manibus compilatorum non IMPERATORIS; non modo, vt, in re tam ingrata, parcamus nomini IVSTINIANI, vere magni, aequitas ſuadet vt eius mentio ne fiat, ſed etiam res ipſa poſtulat, vt *Emblemata* adſcribantur eius intuitu compilatoribus quorum caput, quia erat Tribonianus, haud inepté ſuppreſſo ſociorum nomine interpolationes legum *Emblemata* TRIBONIANI appellantur.

§. XI.

Interpolatio legis eſt mutatio legis in aliam formam; Legis forma autem eſt ratio ſeu diſpoſitio legis

(per

(per §. VII.) Ergo interpolatio legis formam legis afficit. Ergo ſalva legis forma, interpolatio legis non datur. Accommodatio formae legis ad aliam legem eſt *Imitatio* formae legis in forma alius legis, ut ſi imiteris ſtructuram templi Sancti Petri quod eſt Romae in ſtructura templi novi Catholici Dresdenſis. Ergo accomodatio formae legis in alia lege fit ſalva legis illius forma. Ergo talis accomodatio legis non eſt Interpolatio legis, quando autem quis legem ab alio conceptam ſuam facit, legislator ſalva illius forma, imitatur formam legis, & accommodat legem. Ergo legem non interpolat, IVSTINIANVS in condendis ſuis *Inſtitutionibus* multas CAII *Inſtitutionum* formas fecit ſuas, ſalvis illis. Ergo accommodavit easdem; ergo non interpolavit easdem ibidem; ergo in *Inſtitutionibus Iuſtinianeis* vbi reperitur imitatio Caii Inſtitutionum Emblemata non ſunt. Contra ea vero quoniam idem Imperator loca ex Inſtitutionibus CAII in Digeſta translocavit, easque ibidem CAIO adſcribi voluit, ſimulque in aliam formam mutavit, ſequitur eum in Digeſtis CAII *Inſtitutiones* interpolaſſe:

§. XII.

Cum ſit ratio ſeu diſpoſitio Legis nobis nihil aliud quam ſtructura legis, quae formae nomine venit; haecque, quando mutatur, Emblema oriatur, (per §. XI.) atque in Inſtitutionibus Iuſtinianeis reperiantur eiusmodi mutationes, mutantur enim in aliam formam *lex*

Iulia

Iulia de Adulteriis g) *Lex Cornelia de ſicariis* h) *Lex*que *Cornelia de Falſis*; i) Concluſio ſponté fluit in Inſtitutionibus dari quoque Emblemata k)

§. XIII.

In veterum ICtorum reſponſis ſaepius vox *Iupiter*, *Dieſpiter* occurrit l) cuius loco Compilatorum manus DEI vocem repoſuit, m) porro in locum vocis *formulae* ſubſtituerunt *formam* n) TRIBONIANVS pro verbis: *aut per populum* o) ſcripſit: *aut principis auctoritate*: p) ergo IVSTINIANVS verba in veteris Iuris libris delevit & in eorum locum alia ſurrogavit:

§. XIV.

Si ſtructura legis afficitur; oritur mutatio legis in aliam formam (§. XI.) Ergo affecta legis ſtructura fit interpolatio legis. Structuram legis facit locatio & praeſentia verborum (§. VII.] Quoties itaque mutantur verba, toties afficitur ſtructura legis. Iam vero deleto verbo legis, alioque ſubſtituto, mutantur verba legis. Ergo mutatur ſtructura; Ergo mutatur forma legis; Ergo

g) §. 4. Inſt. de publicis Iudiciis.
h) §. 5. Inſt. eodem
i) §. 7 Inſt. eodem.
k] Wiſſenb. Emblem. p. m. 160. 162.
l] WISSENB. l. c. p. m. 3. ſeq.
m] in Leg. 2. §. 7. D. de Orig. Iuris.
o] CAIVS lib. 1. Inſt.
p] L. 2. Pr. D. de Adopt.
q] plura huius ſubſtitutionis verborum exempla vid. in Wiſſenb, paſſim.

Digitized by Google

Ergo lex interpolatur. Quia ſubſtitutum verbum ſynonimum deleti verbi eſſe aut aliud denotare poteſt; conſequitur, mutationem legis in aliam formam aut ſenſum legis retinere aut mutare; Ex quibus tandem concluditur, interpolationes huius generis aut ſenſum legis tollere priſtinum, aut eundem relinquere intactum.

§. XV.

Interpolatur lex per ſubſtitutionem verbi in locum deleti (§. XIV.) IVSTINIANVS verba e legibus anteceſſorem ſuorum ac libris veterum prudentum eiecit aliaque iniecit; (§. 13.) Ergo exiſtunt *Emblemata* TRIBONIANI per ſubſtitutiones vocum in locum deletarum.

§. XVI.

Verba: *poenalem ſtipulationem* &: *forte*, quae TRIBONIANVS cum ſociis inſeruit legi, pro *poenam* &: *quoquo modo*, (§. VIII.) ſenſum legis priſtinum non mutant; verba autem ab architectis corporis iuris ſubſtituta: *principis auctoritate*, in locum verborum: *per populum* (§. XIII.) mutationem ſenſus legis inferunt. Ergo dantur emblemata TRIBONIANI per ſubſtitutionem verborum in locum deletorum, quae ſenſum legis retinent & quae mutant eundem.

§. XVII.

IVLIVS PAVLVS r) ſcripſerat: *Mulier, ſi mon-*

r) Sent. Recept. L. IV. Tit. IX. §. III. & IV.

ſtroſum

ſtroſum aliquid, aut prodigioſum enixa ſit, nihil proficit, non ſunt enim liberi, qui contra formam humani generis converſo more procreantur. Partum, qui membrorum humanorum officia ampliavit, quia hac ratione aliquatenus videtur effectus, matri prodeſſe placuit. Hunc locum ita exhibet IVSTINIANVS: s) *non ſunt liberi qui contra formam humani generis converſo more procreantur, veluti, ſi mulier monſtroſum aliquid aut prodigioſum enixa ſit. Partus autem, qui membrorum humanorum officia ampliavit, aliquatenus videtur effectus: & ideo inter libros connumerabitur.*

§. XVIII.

Quoties mutantur verba legis, toties ſtructura eius, adeoque forma mutatur. (§. XIV.) Conſiſtit etenim ſtructura legis in locatione & praeſentia verborum (§. XIV.) Ergo turbatio ordinis, quo ſeſe excipiunt verba legis & amplectuntur, efficit mutationem legis in aliam formam; Ergo interpolationem. (§. VII.) Ergo *Emblema*. (§. VII.) Quae turbatio cum ſit facta a compilatoribus (§. XVII.) concluditur: ea fieri *Emblema* TRIBONIANI. Ergo *Lex XIV. D. de ſtatu hominum, habet Emblema* TRIBONIANI.

§. XIX.

Quoniam turbatio ordinis verborum legis facit inter-

[s in lege 14. D. de ſtatu Hominum, Conf. CVIAC ad PAVLI Recept. SENT. L. IV. Tit. IX. §. 3. & 4.

interpolatam legem, & illa poteſt exerceri ſine interiectione novi verbi, ſequitur *Emblemata* ſine additione verbi aut propoſitionis novae exiſtere poſſe. Cum itaque nuda turbatio ordinis faciat Emblema; eo magis Emblemata oriri debent ex coniunctione turbati ordinis verborum, cum ſuppoſitione novi verbi aut novae totius propoſitionis; quae duo, quia concurrunt in *lege* XIV. D. *de ſtatu hominum* (per §. 17. duplici ratione in illa latet *Emblema* TRIBONIANI. Denique quandoquidem *Emblema* poſſibile eſt, ſalvo legis ſenſu, (§. XIV.) nec per interiectionem novi verbi, aut novae propoſitionis (§. XIV.) nec quoque per nudam ordinis verborum turbationem ſenſus legis ſemper mutatur; poſſibile certe eſt *Emblema tam* per nudam turbationem quam per ſecutam inſuper auctionem legis, novo verbo, aut nova propoſitione ſalvo legis ſenſu.

§. XX.

Quodſi mutatio legis formae ſita ſit in turbatione locationis verborum (XIIX.) quae locatio diſpoſitio legis vocatur (§. XIV. §. XIIX.) prono alveo fluit; quod contingat turbatio diſpoſitionis legis per inſertionem novi verbi aut novae propoſitionis, licet ex verbis legis genuinis nullum dematur; adeoque talis turbatio ſit interpolatio legis. (§. XI.) Compilatores autem ſaepe ſaepius verba imo integras propoſitiones veteris Iuris libris iniunxerunt, verbaque antiqua & genuina retinuerunt

runt ſimul. Videndi cauſa in medium proferamus exemplorum bigam: ſcripſerat DOMITVS VLPIANVS t) ſub ANTONINO CARACALLA libros ſex de cenſibus in quorum ſecundo IVSTINIANVS ait u) extitiſſe verba: *ſenatores accipiendum eſt eos, qui a Patriciis & Conſulibus uſque ad omnes illuſtres viros deſcendunt: Quia & hi ſoli in ſenatu ſententiam dicere poſſunt.* Cum enim dignitates *illuſtrium & ſuper illuſtrium ſpectabilium* & *clariſſimorum* ſub ultimis, temporibus Imperatorum Conſtantinopolitanorum demum in vſu eſſe coeperunt quibus VLPIANVS non vixit; conſtat haec verba non VLPIANO cuius inſcriptio legis eſt, ſed compilatorum manibus deberi. Secundo loco producamus *§. XII.* legis VII. *Dig. de Pactis*: *Quod feré noviſſima parte pactorum ita ſolet inſeri, rogavit Titius, ſpopondit Mevius; haec verba non tantum pactionis loco accipiuntur ſed etiam ſtipulationis. Ideoque ex ſtipulatu naſcitur actio niſi contrarium ſpecialiter approbetur, quod non animo ſtipulantium hoc factum eſt, ſed paciſcentium.* In qua lege verba: *niſi contrarium - - - - paciſcentium*, vt demonſtrauit x) HOTOMANNVS a TRIBONIANO vel ſociis nullo verbo VLPIANI L. IV. *ad Edictum* demto, inſerta ſunt. Quia vero ex his patet, dari mutationes legum in aliam formam, per adiunctionem nouorum verborum

t] L. 1. D. de Cenſib. Conf. vit. Vlpiania Ioh. Bertrando edita apud ſchulting. Iurisp. Ante-Iuſt. p. m. 551.

u] in leg. vlt. pr. D. de ſenator.

x] L. VII. Obſerv. 111. Conf. WISSENB. p. m. 15. ſq.

rum aut novarum propoſitionum integrarum, retentis legis verbis mutatae; Dubitari non debet quin mutationes & hae, conſtituant *Emblemata. Ergo in Lege VII. de Pactis, & in Lege ultima principio Dig. de ſenatoribus* ſunt *Emblemata* TRIBONIANI.

§. XXI.

IVLIVS PAVLVS lib. V. *Quaeſtionum* dixit: *Tutor pupillam vel adultam uxorem ducere non poteſt*: y] ex quibus verbis vocem : *pupillam* eiecit Compilator z) eiusque loco nullam repoſuit: Cum vero ereptio vocis ex ſtructura legis turbet ordinem verborum legis, adeoque eius rationem ſeu formam mutet, haecque mutatio ſit interpolatio quae vocatur Emblema, concluditur, omiſſionem verbi in lege a Compilatoribus commiſſam nullo alio verbo ſubſtituto, eſſe Emblema. Ergo in lege XXXVI. *Dig. de Nupt.* eſt *Emblema* TRIBONIANI.

§. XXII.

Ad interpolationem legis requiritur mutatio legis in aliam formam (§ VII.) forma vero legis conſiſtit in ſtructura eius, quae eſt ordo & praeſentia verborum (§. XIV.) Et IVSTINIANVS voluit, vt, licet mutetur forma legis, tamen eius nomen & legis auctoritas maneat

y) Conf. L. 60. & 61 D. de Iure dot. & VLP. frag. tit. 11, 20.

z) in L. 36. D. de Nup. Conf Wiſſemb. l. c. p. m. 57.

neat, imo auctoris nomen retineatur, & ſit, ac ſi verba interpolata, ſint *ICti* vel *Imperatoris eius*, cuius erant ante interpolationem, in *Conſt. Deo auctore. de vet. Iur. enucl.* Ergo per interpolationem, lex non deſinit eſſe lex, adeoque etiam loca veterum Ictorum interpolata non deſierunt eſſe talia; ſicuti ipſum aedificium mutata eius ſtructura non extinguitur ſed aedificium manet Quia autem mutatio formae legis ſenſum priſtinum legis tollere poteſt (§. XIV.) fieri non repugnat, vt poſt interpolationem lex delictum ſtatuat capitale, cui ante interpolationem poenam capitis nondedit; quale exemplum habetur in interpolatione legis Iuliae: *de Adulteriis in parag. 4. Inſt. de publicis Iud.* ex quibus porro ſequitur, vſum legis priſtinum modo augeri modo minui per interpolationem poſſe.

§. XXIII.

Cum mutatio ſtructurae legis contingat per demtionem propoſitionis aut verbi, ſive illorum loco alia verba reponantur ſive non [XIV. XV.] aut per ſimplicem translocationem verborum, exempli gr. ſi pro: *fur laqueo ſuffocandus* ſcribatur: *laqueo fur ſuffocandus*: aut per iniunctionem novi verbi novaeve propoſitionis nullo verbo legis demto, (§. XIX.) Concluſio valet quod non ſit mutatio legis in aliam formam quando tota legis ſtructura extinguitur, eiusque in locum nova non ſubſtituitur vt ſi Imperator legis IVLIAE ſtructuram, ſeu

ſeu ſeriem verborum deleuiſſet totam, nihilque plane eius loco repoſuiſſet, aut extinxiſſet PAVLI ſententias receptas earumque in digeſtis nullam feciſſet mentionem. Ergo quoque abrogatio legis ab anteceſſore latae interpolatio non eſt, ergo non *Emblema.*

§. XXIV.

Accomodatio legis fit imitatione formae legis in alia lege. Ergo non eſt Interpolatio (§. XI.) iſta imitatio autem fit, ſi aliquis verba legis, alterius, ſua facit, ſiue in iis aliquid mutet ſiue non; Ergo vbi Imperator alterius ICti verba facit ſua in corpore Iuris, ſiue in iis aliquid mutet ſiue non, ibi leges non interpolavit, ibi *Emblema* non fecit.

§. XXV.

Emblema eſt mutatio Legis in aliam formam. Ergo debet adeſſe Lex. Vbi itaque lex non adeſt, ibi *Emblema* eſt impoſſibile. Ergo ſi Imperator ICto alicui librum ab alio ſcriptum affinxerit, ex eoque libro locum eius nomini ſuppoſuerit; hoc falſum non poterit *Emblematis* nomine notari. Porro ad *Emblema* non referri poteſt, quando ſola inſcriptio legis mutuatur lexque ipſa eidem non ſupponitur ſed alia materia: Vt ſi Imperator rubro: PAVLVS *libro 23. ad* SABIN. ſubieciſſet *legem 8. Cod. de Praeſcript. 30. vel 40. annorum.*

§. XXVI.

XXVI.

Qui alterius verba facit ſua, non interpolat. Ergo ad *Emblema* requiritur, vt interpolator, neque verba quorum ordinem turbat, venditet ſua, neque illa noua verba quibus formam legis mutat, noua eſſe confiteatur (per §. XXII. Qui ex PAVLI *Icti receptis ſententiis* locum decerpſit huncque locum *Vlpiani* Commentario inſeruit a) factumque hoc ſilentio preſſit, ille verba non fecit ſua ſed potius aliena & in vtroque loco formam legis mutauit, in altero, demendo quid, in altero addendo quid. Ergo in vtroque loco *Emblema* fecit.

§. XXVII.

Ad interpolationem legis requiſiuimus; ne interpolans alterius verba faciat ſua, nec noua, quibus interpolatio fit, pro nouis haberi velit. Ergo, qui legem a ſe ipſo latam, auget nouis ſuis verbis, credique vult, legem hanc ab initio a ſe ita conceptam & promulgatam eſſe, vti poſt auctionem conſpicitur, ille aliena verba non facit ſua, nec noua verba venditat nova; Ergo propriam legem interpolat, Ergo facit Emblema in lege propria.

§. XXVIII.

Duo reſtant removenda. Nimirum poſſet quispiam erroris nos arguere, quod ad emblema poſtulaverimus,

a] Conf. Chriſt. Ot. a Boekelen de diverſis familiis vet. Ictor. p. m. 88.

rimus, ne interpolans aliena verba fecerit ſua, cum tamen *Imperator* ipſe in *Conſt. Deo auctore de Vet. Iur. Enucl.* iuſſerit, vt vetera iura a ſe emendata habeantur pro ſuis legibus. Quo tamen dubio non mouemur; cuilibet enim verba *Imperatoris* paulo penitius inſpicienti patebit facile; iuſſionem ipſius non ad interpolationes, ſed ad veteris iuris auctoritatem ſpectare, quam tribui voluit veterum iurium libris in corpus iuris relatis, eandem, quam haberent conſtitutiones a ſemetipſo promulgatae. Alterum autem quod nobis poſſit obuerti, eſt, quod loca veterum prudentum leges adpellauerimus. Verum & hoc nullius momenti eſt; cum enim veterum Ictorum libri, ab ipſo *Imperatore* eſſent ad *ius vetus* relati, & loca ex iis in corpus iuris translata, hac ipſa translocatione *vim legis* conſecuta ſint, imo, quod maximum eſt, eorum plurima ante corporis Iuris compilationem *legis inſtar valerent*. Stabit, his non obſtantibus, ſalua definitio *emblematis* TRIBONIANI, quod ſit: *interpolatio legis a compilatoribus facta.*

CAPVT III.

DE PRINCIPIO COGNOSCENDI EMBLEMATA TRIBONIANI.

Σύνοψις.

§. I. Definitio principii cognoſcendi §. II. principia eſſendi fiendi & cognoſcendi emblem Triboniani definiuntur. §. III. De principiis eſſendi & fiendi emblem. Tribon. remiſſive agit, §. IV. Modus

Modus mutationis legis varius §. V. Rationis cur cognoſcatur emblema Triboniani definitio §. VI. Quid requiratur ad probationem ordinis verborum legis turbati; §. VII. Exempla ordinis turbati. §. VIII. Cognoſcitur emblem. Tribon. ope fragmentorum, quae indicantur. §. IX. Inquirit in paucitatem fragmentorum. §. X. Exempla legum in quibus emblemata Triboniani probantur ex fragmentis. §. XI. XII. Ratio cognitionis emblematum Tribon. petenda quoque interdum ex ſcriptoribus graecis ac romanis §. XIII. Interdum ex ICto. §. XIV. Principium cognoſc. emblem. Tribon. praebere poteſt etiam notitia ſectarum ICtorum. veterum. §. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. nec non hiſtoria iuris romani. §. XXIII. XXIV. vti quoque diuerſitas ſeculorum latinitatis. §. vlt. vſus huius materiae demonſtratur & concluditur.

§. I.

RAtio eſt id, vnde intelligitur cur alterum ſit. *a*) Principium eſt, quod in ſe continet rationem alterius. *b*) Poſſibile eſt, quod contradictione caret. *c*) Exiſtentia eſt complementum poſſibilitatis. *d*] Cognoſcere eſt, rem obuiam vel ſimpliciter apprehendere vi primae mentis operationis, vel de ea iudicare per operationem ſecundam. Quod in ſe continet rationem, cur alterum ſit poſſibile, eſt principium eſſendi. *e*) Quod in ſe continet rationem, cur alterum exiſtat, eſt principium fiendi

a] LVD. PHIL. THVMMIGII Inſtit. Philoſ. Wolfianae Part. I. pag. 41. §. 9.
b] IDEM. p. 1 p. 63. §. 93.
c] Celeb. WINKLERI Inſtit. philoſ. vniv. ontolog. C. III. §. 36.
d] IDEM l. c.
e] IDEM l. c.

Digitized by Google

fiendi *f*) Quod continet rationem cur alterum cognoſcatur, eſt principium cognoſcendi *g*]

§. II.

Quum principium quod in ſe continet rationem poſſibilitatis, ſit principium eſſendi; ex notione vero emblematis in genere indiſſolubili nexu fluat poſſibilitas *emblematis Triboniani* (§. VII. Cap. II.) ſequitur, principium eſſendi, *emblm. Triboniani* latere in notione emblematis in genere. Et quia principium fiendi continet rationem exiſtentiae; ratio exiſtentiae vero *emblem. Triboniani* ſita ſit, in praeſentia turbati ordinis verborum legis priſtinorum a compilatoribus; videmus quoque ſimul; principium fiendi *emblem. Triboniani* continere praeſentiam turbati ordinis verborum legis priſtinorum. Ergo, ſi cognoſco in *lege 5. §. 1. D. de ſtatu hominum* turbationem ordinis verborum, per omiſſionem propoſitionis : *& mulier ex ſenatusconſulto Claudiano*: huius *emblematis Triboniani* adeſt principium fiendi. Si rem obviam apprehendere ſimpliciter, vel de ea iudicare per operationem mentis ſecundam, eſt rem cognoſcere (§.I.) conſequens eſt, cognoſcere *emblema Triboniani* eſſe ordinem verborum a compilatoribus turbatum vel ſimpliciter apprehendere vel iudicare de eodem, & ſi principium cognoſcendi continet rationem cur alterum cognoſcatur, ſimul patet, principium cognoſcendi *emblemata Triboniani* continere rationem,

f] IDEM l. c.

g] THVMMIG l. c. §. 93.

cur apprehendatur ſimpliciter turbatus verborum legis ordo, vel de eo iudicetur. Ex quibus omnibus deducitur *principium cognoſcendi emblemata Triboniani eſſe principium, quod continet rationem, cur cognoſcatur emblema Triboniani.*

§. III.

Principium cognoſcendi eſt, quod continet rationem cur alterum cognoſcatur (§. I. & II.) cognoſcimus aliquid vel tanquam exiſtens vel, poſſibile, vel vtrumque. Ergo principium cognoſcendi ſupponit, aut poſſibilitatem aut exiſtentiam principiati; aut vtrumque. Cognoſcimus *emblemata Triboniani* non modo poſſibilia ſed etiam exiſtentia. Ergo qui agere vult de *principiis cognoſcendi emblem. Triboniani*, illum oportet quoque monſtrare eorum poſſibilitatem & exiſtentiam; praeſtitimus hoc in Capite ſecundo; Ergo recte & ordine nos feciſſe ſequitur.

§. IV.

Principium cognoſcendi *emblemata Triboniani* monſtrat rationem cur cognoſcatur turbatio ordinis verborum priſtini. Haec turbatio conſiſtit vel in ſimplici verborum, aut propoſitionum mixtione, vel in ereptione verborum, aut propoſitionum, ſiue ſubſtituatur aliud verbum aut alia propoſitio, ſiue non, vel in iniunctione novorum verborum aut novarum propoſitionum, ſiue eripiatur ſimul verborum legis aut propoſitio ſiue non. (per Cap. II.) Hinc quilibet videbit; principium

co-

cognoſcendi *Emblemata Triboniani* continere rationem cur cognoſcantur vel ſimplicite r verborum aut propoſitionum translocatio, vel eiectio, vel iniunctio novorum verborum aut propoſitionum legis.

§. V.

In legis interpolatione eſt turbatio ordinis verborum. Sciri autem turbatio iſta per rerum naturam nequit, niſi noſcatur ipſe ordo, qui turbatus eſt. Ergo notitia ordinis verborum legis ante eorum turbationem eſt ratio, cur cognoſcatur eius turbatio. Ergo principium cognoſcendi emblemata Triboniani conſiſtit in demonſtratione ſtatus ordinis verborum legis, ante ille quam turbatus erat, a corrupto ordine diuerſi.

§. IV.

Quoniam in principio cognoſcendi *emblemata* TRIBONIANI adeſt tantum monſtratio ordinis priſtini, ab ordine poſt corruptionem diverſi; haec vero monſtratio etiam fieri poteſt, per notitiam vocis ereptae aut ſubſtitutae; ſequitur, ad principium cognoſcendi emblemata TRIBONIANI omnimodam cognitionem omnium & ſingulorum verborum legis ante interpolationem, eorumque feriei, qua extabant iſta, non eſſe neceſſariam.

§. VII.

Sic demonſtro ordinem priſtinum verborum legis, ab ordine corrupto diuerſum per probationem: in

POMPONII *Lib. ſing. Enchiridii h*) vocem *Dei* non extitiſſe; nec ibi *formam*, vbi TRIBONIANVS eam poſuit *i*) nec apud VLPIANVM *Lib. III. de Cenſibus* verbum; *illuſtres*, *k*) nec apud MODESTINVM *L. I. de poenis* & apud VLPIANVM *L. V. ad Edictum* voces quinquaginta aureorum *l*) quas manus compilatoris ſuppoſuit.

§. VIII.

Quum ratio, cur cognoſcatur emblema TRIBONIANI conſiſtat in ordine verborum legis priſtino, diverſo ab ordine verborum poſt interpolationem (§. VI.) liquet iam, monſtrari diverſitatem hancce luculentius non poſſe, quam ex ipſis fontibus interpolatis. Quorum omnium licet inſignem fuiſſe multitudinem conſtat inter omnes; pauca tamen proh dolor, fragmenta ſuperſunt; nempe;

Codex Theodoſianus m)

Fragmenta Codd. Gregoriani & Hermogeniani n)

CAII Inſtitutionum libri quatuor, licet non integri.

IVLII PAVLI ſententiarum receptarum libri quinque.

TI-

b] L. 2. D. de I. & I.
i] L. 2. §. 7. D. de O. I.
k] L. vlt. §. 1. D. de ſenat.
l] L. 24. & 25. D. de I. & I.

m] Conf. Hoffmann. l. c. p. 1. L. 1. C. 11. p. 479. n. c.
n] Apud Schulting. in Iuriſpr. ante iuſtin. p. 681.

Digitized by Google

Tituli ex corpore VLPIANI XXIV.
Moſaicarum & romanarum legum collatio ex integris PAPINIANI PAVLI, VLPIANI aliorumque veterum iuris auctorum libris ante tempora IVSTINIANI deſumta.
Conſultatio veteris cuiusdam Icti.
PAPIANI reſponſorum liber.
DOSITHEI Magiſtri liber III. continens Divi Adriani Imper. ſententias & epiſtolas o)

§. IX.

Vnde vero tam mira fontium iuris veteris romani ante IVSTINIANVM, fragmentorum hodie ſuperſtitum paucitas? Quod quidem ad vetera Ictorum ſcripta ſpectat; igne mandato imperatoris Iuſtiniani eadem extincta eſſe, quorundam eſt ſententia. Sed horum non modo errorem oſtendit, verum etiam rationem iſtius paucitatis reddit is, cuius verba in medium producam, HOFFMANNVS *p*) Inquit enim: *Vana eſt illorum ſuſpicio, qui IVSTINIANVM veterum Ictorum ſcripta flammis dediſſe credunt. Nec ea HOTOMANNI in antitriboniano Cap. XII. fuit ſententia. Praeter quam enim, quod tam inſigne librorum incendium ſileant omnes veteres ſcriptores, haud veroſimile eſt vnquam imperatori ſimile quid in mentem veniſſe. Quid opus habuiſſet imperator vſum librorum antiquorum iuris in*

o] Deprehenduntur fragmenta haec apud eundem.

p] P. I. L. 2. c. 2. n. I. p. 575.

in foro prohibere, ſi igne iam conſumti fuiſſent. Quis auſus fuiſſet, ſi forte flammis priuato conſilio ereptum libellum tenuiſſet abſconditum producere ſervatum. Nec ignoramus, ſuperfuiſſe aeuo iuſtinianeo plures veteris iurisprudentiae reliquias. Excidiſſe vero hominum manibus ſcripta illa, non miramur. Pleraque iam Iuſtiniani aetate rara erant & difficillime inueniri poterant §. 17. Conſtit. ad Magn. ſen. Et quis illis deſcribendis operam dediſſet aut ingentes ſumtus in id collocaſſet, cuius exiguum pretium eſſe, non ignorare poterat. Ita enim IVSTINIANVS aeternitate ſuae collectionis ſibi proſpexiſſe, reliquorum vero obliuionem induxiſſe videbatur, dum §. 19. allegatae conſtitutionis ſtatuit:

> Vtimini vero noſtris legibus, nulli earum, quae veteribus libris inſcriptae ſunt, attendentes, neque ad ea, quae nunc poſita ſunt, illas comparantes: quia etſi videantur quaedam invicem non conſonare, tamen prius illud & vetuſtius nobis vt imperfectum diſplicuit, nunc autem hoc viſum eſt, debere obtinere.

Simus interea contenti his fragmentis ex naufragio quaſi ſervatis iisdemque vtamur ad iurisprudentiam romanam illuſtrandam. *q)*

§. X.

q] Quia fragmenta, quae enumeravimus, multis in locis ex ipſo Corpore Iuris; verbis, quibus compilatores vi fuerunt ſuppleta ſunt; quilibet facile iudicabit, in iſtis locis fragmenta haec non pro fontibus habenda, neque vel ad defendendos vel culpandos compilatores adhibenda eſſe.

§. X.

Exempla legum, quarum verborum turbatus ordo, per oſtenſionem ordinis priſtini ex ipſo fragmento, monſtrari poteſt, adducemus:

L. 14. D. de ſtatu Hom.
L. 38. D. de Poenis.
L. 6. Cod. de Dot. promiſſ.
L. vlt. Cod. eod.
L. vlt. Cod. de Patr. Pot.
L. 22. Cod. ad Leg. Corn. de falſ.
L. 11. Cod. de Profeſſ.
L. 7. Cod. de Murileg.

§. XI.

In veteribus graecis & romanis ſcriptoribus multae ſunt iuris, quod ante Iuſtinianum obtinuit, particulae. Exemplorum loco ſequentia ſunto.

Lex Romuli I.
de officio Patronorum
Sei Patronos clienti fraudem faxit ſacer eſtod r)

Lex Romuli II.
de poena verberantis patrem.
Sei noros parentem verberit, aſt ole plorasit, ſacra diveis parentom eſtod s)

Lex Numae
Vino rogum nei reſpargito t)

Digitized by Google

Leges atticae

Tabulam, in qua inciſum eſt pſephiſma ne re vellito v)

Si quis alienum ſervum pulſarit, adverſus eum lege iniuriarum agito x)

Si quis praefinito tempore navem non acceparit, mulctator y)

Omnes legitimi filii hereditatem paternam ex aequo inter ſe herciſcunto z)

Fragmenta XII. Tabularum

Iuſſus populi & ſuffragia ſunto: quod poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſto a)

Privilegia ne irroganto b)

Si mulier per trinoctium a viro abſuerit, vſurpata eſto c)

Patriciis cum plebeis connubii ius nullum eſto (d

Qui plura noſſe cuput loca veterum ſcriptorum, in quibus fragmenta veteris iuris deprehenduntur, adeat HOFFMANNVM ſaepius laudatum, *e*) & in primis *f*) BARN. BRISSONIVM; vbi ſitim etiam magnam reſtinguerè poterit.

§. XII.

v] PLVTARCH. *Pericle*

x] XENOPHON de Athen. Republica. conf. HOFFMANN. Hiſt. Iur. Rom. vol. 2. p. 1. p. 87.

y] DEMOSTHENES polycle conf. HOFFM. l. c. p. 93.

z] ISAEVS de hered. Philoctemonis conf. HOFFM. l. c. p. 111.

a] LIVIVS *L.* 7. c. 9.

b] CICERO de legibus *L.* 3.

c] A GELLIVS *L.* 3. c. 2.

e) *In Hiſt. Iur. Rom.* Vol. I.

f) de Formul. pop. rom.

§. XII.

Triboniano & ſociis praecepta eſt veterum legum interpolatio (§.IX. Cap. II.) Scriptores graeci & romoni, in commemorandis veterum iurium verbis hanc legem ſibi non poſuerunt; Ergo his magis credendum eſt, quam compilatoribus. Ergo vbi compilatores verba legum anteiuſtinianearum exhibent, quas in alia forma tradidit nobis ſcriptor alius, ibi ea verba pro priſtinis & genuinis reputanda, quae ſunt in ſcriptore, & verba in corpus iuris translata pro turbatis. Ergo ratio cur cognoſcatur emblema Triboniani eſt in veteribus ſcriptoribus, quando diſcrepant a verbis antiqui iuris in corpore iuris extantibus. Ergo in hoc caſu veteres auctores romani & graeci faciunt principium cognoſcendi emblemata Triboniani.

§. XIII.

Fx eodem fundamento concludere porro licet, quod, cum locus ex ICto vetere a compilatoribus proponatur in Digeſtis, in quo aliquid non depreheditur, quod iſte *ICtus* hoc loco debebat dicere neceſſario; illudque, quod deeſt, in lege Digeſtorum, apud alium ICtum in fragmentis ſuis hodieque reperiatur, qui de eadem materia agit, de qua ſermo eſt in lege digeſtorum; quod, inquam, per omiſſionem huius, lex in Digeſtis inter polata adeoque eius forma priſtina & genuina ex fragmento alterius ICti haurienda ſit. Ergo principium cognoſcendi *Emblemata Triboniani* facere poteſt locus alterius ICti

eius eſt ſane, vt omnes indicet modos, qui obtinent, quibus detrudi in ſeruitutem quis poſſit iure ciuili; adeoque etiam modum amittendi libertatem ex *Sčto Claudiano* ſi nempe mulier alieno ſervo ſe iunxerit. MARCIANVS *Lib. 1. Inſtit.* vti eſt videre ex *ex leg. 5. §. 1. D. de ſtatu Homin.* materiam tractavit de cauſis ſeruitutis, id quod ipſa docent verba: *iure ciuili in dominium noſtrum ſerui rediguntur ſi quis ſe maior viginti annis ad pretium participandum venire paſſus eſt.* Modum amittendi libertatem ex *Sčto Claudiano* in hac lege omiſſum eſſe, quis non videt? Quis vero etiam non viderit ſimul, Marcianum non potuiſſe non eius mentionem feciſſe VLPIANVS ſane *in fragmentis Tit. XI. §. XI.* de eadem re ſcribens, *Sčtum* Claudianum primo loco nominauit. Inde per ea, quae praemiſſimus, VLPIANVS hoc loco, principium cognoſcendi *Emblema Triboniani in Lege 5. §. 1. D. de ſtatu Hominum* facit.

§. XIV.

Principium cognoſcendi *Emblemata Triboniani* continet rationem cur cognoſcatur *Emblema Triboniani* (§. II.) quae produdicitur monſtratione ordinis legis priſtini ab Ordine qui eſt in Digeſtis diuerſi (§. V.) Ergo ſi in Digeſtorum lege ICto cuidam, cuius nomen inſcriptio legis eſt, ſententia tribuitur, quam fouere non potuit, & quidem vi ſectae cuius erat aſſecla, nihil clarius eſt, quam, ordinem verborum in Digeſtis qui praebetur conſpiciendus, iſtum ipſum ordinem non eſſe, qui profectus erat, ab ipſo Icto. Igitur dubio caret priſtinum ordinem diuerſum eſſe ab ordine in Digeſtis

g) Chriſt. Otto a Boeckelen de diuerſis familiis ICtor. vet. p. m. 67 & 70.

geſtis, adeoque turbatum. Ergo ſi forté acciderit, vt ſub nomine PAPINIANI, aut PAVLI, *ſabinianorum* g) quaedam in digeſtis occurrant, quae ſapiunt PROCVLVM; ordinem legis primum fuiſſe diuerſum ab ordine verborum in Compilatione Dig. confecto, & hinc rationem inde peti, cur cognoſcatur Emblema TRIBONIANI, quae ad *principium cognoſcendi Emblemata* TRIBONIANI pertineat; nemo eſt qui facile inficietur.

§. XV.

Si ordo priſtinus legis turbatus eſt, quando ICto veteri ea affingitur opinio, quam habere non potuit, §. XIV. turbatus idem ſane eſt, producto ICto in Dig. ea loquente quae multo poſt eius mortem demum inventa ſunt. Exempla rei lucem dabunt.

§. XVI.

Iure vetere dos adventitia patri & filiae, communis fuit, *h*) Nouum vero ius, eius proprietatem ſoli mulieri adiudicavit, quo tempore VLPIANVS in vivis eſſe iam pridem deſierat. Cuius tamen rei nullla ratione habita VLPIANO *i*) ſcientia huius Iuris recentioris non denegatur, verbis: *Et dos ab eo* (patre) *profecta ſit.*

§. XVII.

Quilibet qui prima romani iuris principia tantummodo delibauit optime ſcit; *Iuſtinianum Imperatorem* fideicommiſſis exaequaſſe legata *k*) VLPIANVS ſub *Seuero* & *Antonino Impp.* vixit quorum, aetate de

 ex-

exaequandis legatis & fideicommiſſis ne cogitatum quidem eſt; Attamen in digeſtis *l*) producitur *Vlpianus m*) dicens: *per omnia exaequata fideicommiſſis legata eſſe.*

§. XVIII.

Perveniamus ad *Paulum*, de quo extant in Digeſtis verba: *licuiſſe patribus liberos necare n*) & verba, de reſtitutione arrhae in ſimplo *o*); quaſi ius vitae ac necis in liberos tempore Pauli in deſuetudinem iamiam abiiſſet & quaſi tempore Pauli arrha iam debuiſſet reſtitui in ſimplo; cum tamen vtrumque ius novum longoque temporis interuallo poſt Pauli mortem conſtitutum ſit.

§. XIX.

A PAVLO ad PAPINIANVM aſcendimus, cui aſſignat *Tribonianus* verba haec: *p*) *cum iudicio bonae fidei diſceptatur, arbitrio iudicis vſurarum modus ex more regionis, vbi contractum eſt, conſtituitur, ita tamen, vt legem non offendat.* Nemo non videt, verba legis vltima originem ducere ex conſtitutione IVSTINIANI *q*) qua imperator certo vſuras numero circumſcripſerat, cuius conſtitutionis notitia obruditur a TRIBONIANO. longe ante IVSTINIANVM extincto PAPINIANO.

§. XX.

Longum nimis foret, commemorare vberius omnia, in quibus ICtis veteribus adſcribit TRIBONIANVS ſcientiam iuris, cuius origo multo poſt eorum vitam quaerenda eſt, loca. Hinc *lectorem* longiori exemplorum ſerie fatigare nolentes, annectemus tantum indicem quarundam legum, in quibus, principium cognoſcendi emblemata. TRIBONIANI eodem rationis genere nititur, nimirum, *L. 23. D. de H. Q. N. I. r*) *L. 27. §. vlt. D. de M. XXV. A. L. 2. D.* de

l) L. 1. D. de Legat. 1.
m) Lib. 67. ad Editum.
n) L. 11. D. de Lib. & poſtum.
o) L. 38. pr. D. de Nupt.
p) L. 1. ff. de Vſur.
q) in L. 26. C. de vſur.
r) CVIAC. L. XXI. O. XII.

Digitized by Google

de Iudiciis L. 33. D. eod. L. 10. D. de V. & H. L. 27. D. ad L. A. L. 2. §. 3. D. de R. C.

§. XXI.

Quis iam eſt tam rerum obuiarum inconſiderans, vt ex adducta exemplorum multitudine non videat, ICtis veteribus a compilatoribus affictam eſſe notitiam rerum, multis annorum decurſibus poſt eorum mortem demum ortarum. Quod, quia nobis eſt indicio turbati ordinis verborum legis, priſtini, ſimulque porrigat rationem cur cognoſcatur Emblema TRIBONIANI, vnice ex hiſtoria Iuris romani hauſtam; patet luculenter, hiſtoriam ivris romani ſaepius principium eſſe cognoſcendi emblemata Triboniani.

§. XXII.

Paritas rationis poſtulat, vt ex iis, quae in paragraphis proxime antecedentidus dicta ſunt, formetur concluſio; quod etiam ratio adſit, cur cognoſcatur emblema Triboniani, quando deprehenditur *ICtus* in Digeſtis loquens de iure, tanquam ſuo tempore adhuc obtinente, quod tamen longe ante eius nativitatem in vſu eſſe deſierat. Ergo etiam intuitu huius rationis, principium cognoſcenti emblemata Triboniani erit Hiſtoria Iuris romani.

§. XXIII.

Si quando *ICtus* eam ſententiam proferre fingitur, quae non cadit in ſeculum *ICti* ex hoc ipſo principium cognoſcendi *emblema Triboniani* poſſit formari (§. XV. nemo dubitat, quin a rebus ad verba valeat concluſio. Hinc ex verbis inter verba ICtorum veterum in Digeſtis extantibus, ipſorum ICtorum veterum aetate recentioribus, oriri probationem turbationis ordinis verborum priſtini, legis; igitur principium quoque cognoſcendi *emblemata Triboniani*, certum eſt. Comparatione itaque latinitatis antiquae cum ea, cuius erat tempore compilatorum vſus, inſtituta, adparet, vocem: *viſio*, quae Vlpiani tempore longe alium habuit ſenſum, quam qui

que *t*) ſenſum induere coepit, *u*). Pari ratione, vbi TRIBONIANVS vocem *Dei* ſub Ictorum ethnicorum nominibus poſuit, vt in *L. 3. D. de Iure Fiſci L. 5. §. 12. D. de D. I. V. & V. l. 2. D. de I.* & I. *L. 9. D. de R. D. x*) ibi, quia vox Dei in caſibus hic occurrentibus non vſurpabatur, ſed eius loco Iouis mentio fiebat, turbatus legis ordo ſtatuendus erit.

§. XXIV.

Quia ratio, quam principium cognoſcendi *emblemata Triboniani* continet, deſumatur quoque a latinitatis comparatione (§ XXIII.) non minus conſequitur, valere idem & de latinitate, quae puritati ſeculi, eius Icti, ſub cuius nomine, in Pandectis legitur, contraria eſt. Quoties itaque Icto verba tribuuntur, quae in puritatem linguae, aetatis ſuae impingunt, toties ratio adeſt, cur cognoſcatur *emblema Triboniani.* Quo ſit, vt in *L. 25. D. de Probat.* verba: *ſtudioſum patrem familias, oſtendere, viſionibus, iuramentum, indiſcrete, confeſſioni;* quippe quae auctorem graeculum, puritatisque lingue PAVLI cuius lex eſſe dicitur, expertem redolent, PAVLI verbis. haberi nequeant. Simili modo iudicandum eſt, de *L. 17. D. de vſur.* eidem PAVLO adſcribitur, in qua propoſitio: *haec conſtitutio adfinitum modum excedit*, tanquam a puritate Paulinae linguae alieniſſima, a compilatoribus inſerta eſt. Nec omnia verba cum limpido & puro genere ſcribendi Vlpianeo conueniunt, in *lege 13. §. 1. D. de Donat. mort. cauſa l. 3. D. de Tut. atque L, 22. §. 7. D. Soluto matrimonio.*

§. XXV.

Vſus huius doctrinae non modo in diiudicatione earum legum, quae hodie pro interpolatis habentur, ſed etiam in inueſtigatione nouorum emblematum conſiſtit, ſcilicet, quae noſtris temporibus ignorantur. Qui vterque labor ad interpretationem legum, adeoque ipſam quoque iurisprudentiam romanam cum faciat multum, & noſtrum opuſculum omni vtilitate non deſtitui, eſt, quod ſperari licet.

t) vid. L. 2. §. 14. D. de Vet. Iur. enucl.

u) Conf. *Wiſſenb.* Embl. Tribon. p. 3.

x) L. 8. D. ad Sctum Vellei. L. 25. D. de Probat.

Ad11471827